

Research Paper

The Effect of Personality Traits on Entrepreneurial Resilience and Subjective Well-Being of Rural Entrepreneurs

Saeid Karimi¹ and Sima Reisi²

1- Associate Professor, Department of Agricultural Extension and Education, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran,
(Corresponding author: skarimi@bas.ac.ir)

2- Ph.D. Student, Department of Agricultural Extension and Education, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran

Received: 12 May 2024

Revised: 30 August 2024

Accepted: 29 September 2024

Extended Abstract

Background: In recent decades, the concept of entrepreneurial resilience has become a key topic in the literature of entrepreneurship psychology. In environments that are highly dynamic, unstable, and crisis-ridden, having internal psychological resources, such as resilience, emotional stability, and self-awareness, plays a fundamental role in the success, sustainability, and survival of businesses. This is particularly true in rural areas, which often face financial resource limitations, market fluctuations, weak infrastructure, and a lack of institutional support, making the importance of these psychological resources even more evident. In such conditions, entrepreneurs need the ability to cope with failures, adapt to harsh circumstances, and maintain motivation and hope in their entrepreneurial journey. One of the key consequences of possessing these psychological resources is the improvement of mental well-being. Mental well-being, which includes an individual's assessment of quality of life, personal satisfaction, and a sense of meaning in life, not only helps maintain entrepreneurs' motivation and mental health but also plays an essential role in economic success, job satisfaction, and the intention to persist in entrepreneurial activities. On the other hand, the lack of necessary psychological resources can lead to increased stress, burnout, depression, and ultimately premature exit from entrepreneurship. Therefore, understanding the factors influencing resilience and mental well-being in entrepreneurs can offer new insights for policymakers, rural development planners, and designers of educational interventions. In this context, one of the recognized theoretical frameworks is the Conservation of Resources theory, which emphasizes the importance of psychological and personality resources in coping with pressures. Additionally, the resource-based view in strategic management considers individuals' internal characteristics, including personality and resilience, as rare, valuable, inimitable, and non-substitutable resources that can create a sustainable competitive advantage for individuals and organizations. Based on these frameworks, it is expected that individual personality traits may affect the mental well-being of entrepreneurs by influencing psychological resilience. Accordingly, the present study aims to examine the impact of personality traits on entrepreneurial resilience and mental well-being among rural entrepreneurs, and to analyze the mediating role of resilience in this relationship.

Methods: This study is applied in nature and descriptive-survey in terms of the method, using a correlational design. The statistical population consists of rural entrepreneurs from Nahavand County in Hamedan Province. One hundred rural entrepreneurs and business owners were selected using a convenience sampling method, and data were collected through standardized questionnaires. The Ten-Item Personality Inventory (TIPI) was used to measure personality traits. Entrepreneurial resilience was assessed using the Brief Resilience Scale (BRCs), and mental well-being was evaluated using the Satisfaction with Life Scale (SWLS). Data were analyzed using Structural Equation Modeling (SEM) with a Partial Least Squares (PLS) approach and SmartPLS software. Before evaluating the structural model, the reliability and validity of the measurement model were examined and confirmed using indicators such as composite reliability, average variance extracted (AVE), and the heterotrait-monotrait ratio (HTMT). Additionally, the Harman's single factor test was conducted to control for common method bias, which showed no significant bias.

Results: The results of the structural equation modeling analysis show that personality traits, such as conscientiousness, emotional stability, and extraversion, have a significant positive effect on entrepreneurial resilience. These traits also directly and indirectly (through resilience) affect mental well-being. The most significant finding of this study is the confirmation of the partial mediating role of entrepreneurial resilience in the relationship between personality traits and

mental well-being. This means that resilience, as a psychological mechanism, partially transfers the impact of personality traits to mental well-being.

Conclusion: The findings of this study suggest that personality traits, as valuable internal resources, can enhance entrepreneurs' mental well-being by strengthening psychological resilience. These results align with psychological theories, such as Conservation of Resources theory and the resource-based view, indicating that entrepreneurial resilience can play the role of a valuable, rare, inimitable, and non-substitutable resource. From a practical perspective, the findings can inform the design of educational programs, psychological interventions, and supportive policies for fostering sustainable entrepreneurship in rural areas. Emphasizing resilience training, self-awareness development, personality understanding, and creating opportunities for experiential learning and interaction with experienced entrepreneurs can increase resilience and improve entrepreneurs' mental well-being. Additionally, this research highlights the importance of incorporating psychological assessments into the design and evaluation of entrepreneurship development programs. Tools measuring personality and resilience can help professionals identify at-risk individuals and tailor interventions more effectively. Finally, this study opens avenues for future research. Longitudinal studies can provide a dynamic perspective on how personality and resilience evolve over the entrepreneurial journey. Moreover, comparative studies in different cultural and geographical contexts could enrich our understanding of how the interaction between psychological traits and entrepreneurial outcomes shapes. In sum, this study advances a comprehensive, resource-based approach to entrepreneurship—an approach that recognizes the value of psychological traits not merely as background variables but as active enablers of resilience and well-being. This perspective is especially vital for promoting sustainable and inclusive entrepreneurship in rural and underdeveloped areas.

Keywords: Conservation of Resources Theory, Life Satisfaction, Mental Health, Psychological Resources, Resource-Based View, Rural Entrepreneurship.

How to Cite this Article: Karimi, S., & Reisi, S. (2025). The Effect of Personality Traits on Entrepreneurial Resilience and Subjective Well-Being of Rural Entrepreneurs. *J Entrepreneurial Strategies Agric*, 12(1), 168-183. DOI: 10.61186/jea.2024.435

مقاله پژوهشی

تأثیر ویژگی‌های شخصیتی بر تاب‌آوری کارآفرینانه و رفاه ذهنی کارآفرینان روستایی

سعید کریمی^۱ ID و سیما ریسی^۲

۱- دانشیار، گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران، (نویسنده مسوول: skarimi@bas.ac.ir)

۲- دانشجوی دکتری، گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۷/۰۸

تاریخ ویرایش: ۱۴۰۲/۰۶/۰۹
صفحه ۱۶۸ تا ۱۸۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۲/۲۳

چکیده مبسوط

مقدمه و هدف: در دهه‌های اخیر، مفهوم تاب‌آوری کارآفرینانه به یکی از موضوعات مهم در ادبیات روان‌شناسی کارآفرینی تبدیل شده است. در شرایطی که کارآفرینان با محیط‌هایی به شدت متغیر، ناپایدار و بحران‌زده مواجه هستند، برخورداری از منابع روان‌شناختی درونی مانند تاب‌آوری، ثبات هیجانی و خودآگاهی، نقشی اساسی در موفقیت، پایداری و بقای کسب و کار ایفا می‌کند. به‌ویژه در مناطق روستایی که معمولاً با محدودیت منابع مالی، نوسانات بازار، ضعف زیرساخت‌ها و کمبود حمایت‌های نهادی مواجه هستند، اهمیت این منابع روانی بیش از پیش نمایان می‌شود. در چنین شرایطی، کارآفرینان نیازمند توانایی مقابله با شکست‌ها، انطباق با شرایط سخت، و حفظ انگیزه و امید در مسیر کارآفرینی هستند. یکی از پیامدهای کلیدی برخورداری از این منابع روان‌شناختی، افزایش سطح رفاه ذهنی است. رفاه ذهنی، که شامل ارزیابی فرد از کیفیت زندگی، رضایت شخصی و احساس معنا در زندگی می‌شود، نه تنها به حفظ انگیزه و سلامت روانی کارآفرین کمک می‌کند، بلکه در موفقیت‌های اقتصادی، رضایت شغلی و تمایل به ماندگاری در فعالیت‌های کارآفرینانه نیز نقش مؤثری دارد. از سوی دیگر، نبود منابع روانی لازم می‌تواند منجر به افزایش استرس، فرسودگی روانی، افسردگی و در نهایت خروج زودهنگام از مسیر کارآفرینی شود. از این‌رو، درک عوامل مؤثر بر تاب‌آوری و رفاه ذهنی کارآفرینان می‌تواند افق‌های تازه‌ای برای سیاست‌گذاران، برنامه‌ریزان توسعه روستایی و طراحان مداخلات آموزشی فراهم آورد. در این زمینه، یکی از چارچوب‌های نظری معتبر، نظریه حفاظت از منابع است که بر اهمیت منابع روانی و شخصیتی در مقابله با فشارها تأکید دارد. همچنین، دیدگاه منبع‌محور در مدیریت راهبردی نیز ویژگی‌های درونی افراد، از جمله شخصیت و تاب‌آوری، را به عنوان منابع نایاب، باارزش، غیر قابل تقلید و غیر قابل جایگزین در نظر می‌گیرد که می‌توانند مزیت رقابتی پایداری را برای افراد و سازمان‌ها ایجاد کنند. بر اساس این چارچوب‌ها، انتظار می‌رود که ویژگی‌های شخصیتی فردی بتوانند از طریق تأثیرگذاری بر سطح تاب‌آوری روان‌شناختی، بر میزان رفاه ذهنی کارآفرینان اثرگذار باشند. بر این اساس، پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر ویژگی‌های شخصیتی بر تاب‌آوری کارآفرینانه و رفاه ذهنی کارآفرینان روستایی و تحلیل نقش میانجی تاب‌آوری در این رابطه انجام شده است.

مواد و روش‌ها: پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از لحاظ روش، توصیفی-پیمایشی و از نوع همبستگی است. جامعه آماری شامل کارآفرینان روستایی شهرستان نهاوند در استان همدان بود. با استفاده از نمونه‌گیری در دسترس، ۱۰۰ نفر از کارآفرینان و صاحبان کسب و کارهای روستایی انتخاب و داده‌ها با استفاده از پرسش‌نامه‌های استاندارد جمع‌آوری شدند. برای سنجش ویژگی‌های شخصیتی، مقیاس ده گویه‌ای شخصیت (TIPI) به کار رفت. تاب‌آوری کارآفرینانه با استفاده از مقیاس کوتاه تاب‌آوری (BRCS) و رفاه ذهنی نیز با مقیاس رضایت از زندگی (SWLS) ارزیابی شدند. برای تحلیل داده‌ها، از مدل‌سازی معادلات ساختاری با رویکرد PLS-SEM و نرم‌افزار SmartPLS استفاده شد. پیش از ارزیابی مدل ساختاری، پایایی و روایی مدل اندازه‌گیری با شاخص‌هایی نظیر پایایی ترکیبی، میانگین واریانس استخراج‌شده (AVE) و نسبت چند خصیصه به یک خصیصه (HTMT) بررسی و تأیید شدند. همچنین برای کنترل سوگیری روش مشترک، از آزمون تک‌عاملی هارمن استفاده شد که نتایج آن وجود سوگیری معنادار را رد کرد.

یافته‌ها: نتایج تحلیل مدل معادلات ساختاری نشان دادند که ویژگی‌های شخصیتی نظیر باوجدان بودن، ثبات هیجانی و برون‌گرایی به‌طور معناداری بر تاب‌آوری کارآفرینانه تأثیر مثبت داشتند. همچنین، این ویژگی‌ها به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم (از طریق تاب‌آوری) بر رفاه ذهنی تأثیرگذارند. مهم‌ترین یافته این پژوهش، تأیید نقش میانجی جزیی تاب‌آوری کارآفرینانه در رابطه بین شخصیت و رفاه ذهنی بود؛ به این معنا که تاب‌آوری به‌عنوان یک سازوکار روان‌شناختی، بخشی از تأثیر صفات شخصیتی را به رفاه ذهنی منتقل می‌کند.

نتیجه‌گیری: یافته‌های این پژوهش بیانگر آن هستند که ویژگی‌های شخصیتی به‌عنوان منابع درونی ارزشمند، از طریق تقویت تاب‌آوری روان‌شناختی، می‌توانند به ارتقای سطح رفاه ذهنی کارآفرینان کمک کنند. این نتایج با نظریه‌های روان‌شناختی همچون نظریه حفاظت از منابع و نظریه منبع‌محور همسو هستند و نشان می‌دهند که تاب‌آوری کارآفرینانه می‌تواند نقش یک منبع باارزش، نایاب، غیر قابل تقلید و غیر قابل جایگزین را ایفا کند. از منظر کاربردی، نتایج پژوهش را می‌توان در طراحی برنامه‌های آموزشی، مداخلات روان‌شناختی و سیاست‌های حمایتی برای توسعه کارآفرینی پایدار در مناطق روستایی مورد استفاده قرار داد. تأکید بر آموزش تاب‌آوری، توسعه خودآگاهی و شناخت شخصیت و فراهم‌سازی بسترهایی برای یادگیری تجربی و تعامل با کارآفرینان باتجربه می‌تواند موجب افزایش تاب‌آوری و بهبود رفاه ذهنی کارآفرینان شود. علاوه بر این، این تحقیق بر اهمیت گنجاندن ارزیابی‌های روان‌شناختی در طراحی و ارزیابی برنامه‌های توسعه کارآفرینی تأکید دارد. ابزارهایی که شخصیت و تاب‌آوری را اندازه‌گیری می‌کنند می‌توانند به متخصصان کمک کنند تا افراد در معرض خطر را شناسایی و مداخلات را به‌طور مؤثرتری سفارشی کنند. در نهایت، این تحقیق راه‌هایی را برای تحقیقات آینده باز می‌کند. مطالعات طولی می‌توانند دیدگاهی پویا از چگونگی تکامل شخصیت و تاب‌آوری در طول مسیر کارآفرینی ارائه دهند. علاوه بر این، مطالعات مقایسه‌ای در زمینه‌های فرهنگی و جغرافیایی مختلف می‌توانند درک ما را از چگونگی شکل‌گیری تعامل بین ویژگی‌های روان‌شناختی و نتایج کارآفرینی غنی‌تر کنند. در مجموع، این مطالعه رویکردی جامع و مبتنی بر منابع به کارآفرینی را پیش می‌برد. رویکردی که ارزش ویژگی‌های روان‌شناختی را نه تنها به‌عنوان متغیرهای پس‌زمینه، بلکه به‌عنوان فعال‌کننده‌های تاب‌آوری و رفاه به رسمیت می‌شناسد. چنین دیدگاهی به‌ویژه برای ترویج کارآفرینی پایدار و فراگیر در مناطق روستایی و کم‌برخوردار حیاتی است.

واژه‌های کلیدی: رضایت از زندگی، دیدگاه منبع‌محور، سلامت روانی، کارآفرینی روستایی، منابع روان‌شناختی، نظریه حفاظت از منابع

مقدمه

کارآفرینی راهی برای رهایی از فقر و ابزاری مؤثر برای توسعه اقتصادی جوامع در طبقه‌ی پایین هرم اقتصادی^۱ به‌شمار می‌رود. شایان توجه است که افراد در این طبقه، با وجود منابع محدود، از توانمندی بالایی برای خلق کسب و کارهای جدید برخوردارند و در تلاشند تا خود و خانواده‌هایشان را از فقر خارج کنند (Shepherd et al., 2021; Sutter et al., 2019). در این میان، کارآفرینی روستایی می‌تواند نقشی حیاتی ایفا کند؛ چراکه این نوع کارآفرینی باعث اشتغال‌زایی، رشد اقتصادی، افزایش بهره‌وری و بهره‌برداری بهینه از منابع و بالتبع افزایش درآمد و توانمندسازی جامعه می‌گردد و بنابراین یکی از مهم‌ترین و مؤثرترین راهکارهای توسعه اقتصاد روستایی در کشورهای جهان سوم محسوب می‌شود (Karimi & Reisi, 2023a; Darvari et al., 2024). در سال‌های اخیر، موضوع سلامت روانی و رفاه کارآفرینان به یکی از محورهای مهم در پژوهش‌های کارآفرینی تبدیل شده است (Nikolaev et al., 2024; Lukeš & Zouhar, 2024; Karimi & Reisi, 2023b) چرا که این موضوع با پیامدهای مثبت گوناگونی مانند بهره‌وری و عملکرد بهتر، رضایت از کسب و کار، شناسایی فرصت‌های بیشتر و پایداری فعالیت‌های کارآفرینانه مرتبط است (Gashi et al., 2024; Marshall et al., 2020; Karimi & Reisi, 2022). همچنین، خود کارآفرینان نیز رفاه ذهنی و رضایت از زندگی را بخشی جدایی‌ناپذیر از موفقیت فردی و حرفه‌ای خود می‌دانند (Wach et al., 2016; Stephan et al., 2023). علاوه بر این، رفاه ذهنی به‌عنوان یکی از شاخص‌های مهم اهداف توسعه پایدار (به‌ویژه هدف سوم: سلامت و رفاه) شناخته شده است، چراکه می‌تواند پیش‌بینی‌کننده‌ی قوی برای پیامدهای مختلف زندگی فردی و حتی سطح توسعه‌یافتگی کشورها فراتر از تولید ناخالص داخلی (GDP) باشد (Stephan et al., 2023). باوجود اهمیت این موضوع، پیش‌زمینه‌ها و سازوکارهای مؤثر بر رفاه کارآفرینان، به‌ویژه در مناطق روستایی، هنوز به‌طور کامل تبیین نشده‌اند (Stephan et al., 2023; Karimi & Reisi, 2022). توسعه درک بهتر از عواملی که بر رفاه ذهنی کارآفرینان تأثیر می‌گذارند، هدفی ارزشمند است که پژوهشگران حوزه کارآفرینی به‌تدریج آن را موردتوجه قرار داده‌اند (Newman et al., 2018; Karimi & Reisi, 2023b).

یکی از عواملی که به‌طور مداوم با رفاه ذهنی مرتبط دانسته شده است ویژگی‌های شخصیتی افراد است؛ به‌ویژه آن‌گونه که در مدل پنج‌عاملی شخصیت^۲ تعریف می‌شود (Busseri & Erb, 2024). این مدل شامل پنج بعد اصلی گشودگی به تجربه، باوجدان بودن، برون‌گرایی، توافق‌پذیری و ثبات هیجانی است (Costa & McCrae, 2008). این ویژگی‌ها نمایانگر ساختاری نسبتاً پایدار از شخصیت هستند که شیوه‌ی تفکر، مدیریت هیجانات و تعاملات اجتماعی افراد را تحت تأثیر قرار می‌دهند. در سال‌های اخیر، پژوهشگران تأکید دارند که این پنج ویژگی، نه به‌صورت جداگانه بلکه به‌عنوان یک منبع روان‌شناختی ترکیبی می‌توانند رفتار و رفاه افراد را پیش‌بینی کنند

(DeYoung, 2015; Bleidorn & Denissen, 2015). با این حال، تأثیر این ویژگی‌های شخصیتی بر رفاه کارآفرینان، به‌ویژه در مناطق روستایی، هنوز به‌خوبی مطالعه نشده است. یکی دیگر از عوامل مؤثر بر رفاه ذهنی کارآفرینان، تاب‌آوری است. فعالیت‌های کارآفرینانه‌ی کارآفرینان روستایی با چالش‌هایی مانند محدودیت در دسترسی به آموزش و منابع مالی و ضعف حمایت‌های سیاسی و نهادی مواجه‌اند (Karimi & Reisi, 2023b). چنین شرایطی، فشار روانی بالایی را بر دوش این کارآفرینان می‌گذارد و بر اهمیت برخورداری از منابع روان‌شناختی درونی، مانند ویژگی‌های شخصیتی و تاب‌آوری، می‌افزاید. تاب‌آوری کارآفرینانه که به توانایی فرد برای سازگاری مثبت و بازگشت به تعادل در مواجهه با ناکامی‌ها و فشارها اشاره دارد، به‌عنوان یکی از عوامل کلیدی در پایداری کسب و کار و ارتقاء رفاه روانی شناخته می‌شود (Williams et al., 2017; Luthans et al., 2007). برای کارآفرینان روستایی در ایران، تاب‌آوری نه تنها یک ویژگی مطلوب، بلکه راهکاری حیاتی برای بقا در مواجهه با ناملازمات اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی است (Bagheri et al., 2024). یافته‌های جدید نشان می‌دهند که تاب‌آوری تحت‌تأثیر ویژگی‌های شخصیتی نیز قرار دارد؛ به‌ویژه در زمینه‌هایی که فشارهای محیطی شدید هستند (Haddoud et al., 2022; Oshio et al., 2018). باوجود این شواهد، تاکنون پژوهش‌های اندکی به بررسی پیوند بین ویژگی‌های شخصیتی، تاب‌آوری و رفاه ذهنی در میان کارآفرینان روستایی، به‌ویژه در ایران، پرداخته‌اند. همچنین، بیشتر مطالعات به بررسی مجزای هریک از ویژگی‌های شخصیتی پرداخته‌اند و کمتر به نقش ترکیبی آن‌ها به‌عنوان یک منبع روان‌شناختی کل‌نگر توجه کرده‌اند. علاوه بر این، یکی از شکاف‌های پژوهشی در ادبیات موجود، عدم شفافیت در خصوص چگونگی تأثیر ویژگی‌های شخصیتی بر رفاه ذهنی کارآفرینان است. پژوهش حاضر این خلأ پژوهشی را با طرح این استدلال که تاب‌آوری روان‌شناختی می‌تواند به‌عنوان یک مکانیزم میانجی در این رابطه عمل کند، مورد توجه قرار می‌دهد؛ یعنی ویژگی‌های شخصیتی از طریق تاب‌آوری روان‌شناختی بر رفاه ذهنی کارآفرینان اثر می‌گذارند. بر این اساس، پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر ویژگی‌های شخصیتی بر تاب‌آوری کارآفرینانه و رفاه ذهنی کارآفرینان روستایی و تحلیل نقش میانجی تاب‌آوری در این رابطه انجام شده است. در همین راستا، استان همدان به‌دلیل برخورداری از سهم بالای جمعیت روستایی، جایگاه برجسته در تولیدات کشاورزی، و ترکیب متنوع اشتغال در حوزه‌های کشاورزی، صنعت و خدمات، به‌عنوان یکی از استان‌های مستعد توسعه کارآفرینی روستایی انتخاب شد. بر پایه آمارهای رسمی، حدود ۳۷ درصد از جمعیت این استان در مناطق روستایی سکونت دارند و سهم بخش کشاورزی از اشتغال به حدود ۴۱ درصد می‌رسد. همچنین، همدان یکی از قطب‌های مهم کشاورزی کشور به‌شمار می‌رود و ظرفیت قابل‌توجهی برای توسعه اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی روستایی دارد (Rashadi, 2023).

² The big five personality traits¹ Base of the Pyramid

ارتقای رفاه ذهنی کارآفرینان بررسی شود؛ چراکه این نظریه‌ها توضیح می‌دهند چگونه منابع روانشناختی فردی می‌توانند موجب تقویت رفاه ذهنی کارآفرینان شوند. نظریه حفاظت از منابع برای تبیین استرس و رفاه روان‌شناختی توسعه داده شد. براساس این نظریه، افراد برای به‌دست آوردن، حفظ و محافظت از منابع تلاش می‌کنند تا از این طریق رفاه خود را حفظ و ارتقاء دهند. هابفول منابع را به عنوان «دارایی‌هایی ارزشمند» تعریف می‌کند که می‌توانند به‌شکل ویژگی‌های شخصی (مانند تاب‌آوری)، انرژی‌ها (مانند زمان، سرمایه اجتماعی، منابع مالی و دانش)، شرایط یا اشیاء باشند و فرد را در برآوردن نیازهایش یاری رسانند. همچنین، این نظریه مطرح می‌کند که افرادی که در ابتدا سطح بالاتری از منابع را در اختیار دارند، در موقعیت بهتری برای کسب منابع بیشتر قرار دارند و در نهایت، سطح بالاتری از رفاه را تجربه می‌کنند؛ درحالی‌که افراد با منابع کمتر، بیشتر در معرض از دست دادن منابع و کاهش رفاه خواهند بود. همچنین، این پژوهش در چارچوب نظریه منبع‌محور قرار می‌گیرد تا نقش ویژگی‌های شخصیتی و تاب‌آوری روان‌شناختی را به‌عنوان منابع درونی حیاتی کارآفرینان روستایی تحلیل کند. نظریه منبع‌محور بیان می‌دارد که مزیت رقابتی و عملکرد پایدار حاصل بهره‌برداری اثربخش از منابع باارزش، نایاب، تقلیدناپذیر و غیرقابل جایگزین^۳ (VRIN) هستند (Barney, 1991). در این مطالعه، ویژگی‌های شخصیتی نظیر باوجدان بودن، ثبات هیجانی و گشودگی به تجربه به‌عنوان منابع نامشهود فردی درنظر گرفته می‌شوند که زمینه‌ساز تاب‌آوری روان‌شناختی هستند؛ قابلیت‌های کلیدی که امکان مقابله مؤثر با چالش‌های کارآفرینی را فراهم می‌سازد. به عبارتی، تاب‌آوری به‌عنوان یک قابلیت تطبیقی و پویا عمل می‌کند که از طریق آن، منابع شخصیتی به پیامدهایی نظیر رفاه ذهنی بالاتر ترجمه می‌شوند. این چارچوب نظری کمک می‌کند تا تبیین شود که چگونه کارآفرینان در مناطق روستایی می‌توانند با تکیه بر سرمایه روان‌شناختی خود، بر محدودیت‌های ساختاری و اجتماعی غلبه کنند و سلامت روانی و موفقیت شغلی خود را ارتقا دهند.

رفاه ذهنی

رفاه ذهنی یا به‌عبارتی «شادکامی»، به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های کلیدی در زندگی افراد شناخته می‌شود و نقش بسیار مهمی در عملکرد بهینه انسان ایفا می‌کند. مردم در بسیاری از فرهنگ‌ها، رفاه ذهنی را مهم‌تر از موفقیت‌های مادی می‌دانند و آن‌را در اولویت زندگی خود قرار می‌دهند (Diener, 2000). رفاه، افزون بر ایجاد احساسات مثبت، به‌دلیل پیامدهای گسترده‌ای که دارد نظیر درآمد بیشتر، عملکرد کاری بهتر، موفقیت سازمانی، سلامت جسمی و روانی، و روابط اجتماعی مطلوب‌تر دارای ارزش بالایی است (Diener et al., 2018; Diener & Seligman, 2004). همچنین، مطالعات نشان داده‌اند که افراد شادتر، رفتارهایی موفقیت‌آفرین از خود بروز می‌دهند و نسبت به افراد غیر شاد، تاب‌آوری بیشتری دارند؛ آن‌ها سریع‌تر از استرس بازایی می‌شوند و توان بالاتری در مقابله با رویدادهای منفی دارند (Tugade & Fredrickson, 2001).

در این چارچوب، شهرستان نهاوند در جنوب استان همدان به‌عنوان منطقه مورد مطالعه انتخاب شد. این شهرستان با ساختار اقتصادی متکی بر کشاورزی، دامداری و صنایع دستی، از جمله مناطق دارای پتانسیل بالا برای توسعه کارآفرینی روستایی در کشور محسوب می‌شود. بر اساس آمارهای منتشرشده، نرخ بیکاری جوانان و مهاجرت از روستا به شهر در نهاوند طی سال‌های اخیر روند افزایشی داشته است؛ مسأله‌ای که ضرورت تمرکز بر راهکارهای پایدارسازی معیشت، از جمله توسعه کارآفرینی روستایی، را دوچندان می‌سازد (Tahmasabi et al., 2023). افزون بر این، نهاوند با وجود تنوع قابل توجه در کسب و کارهای خرد، خانگی و مبتنی بر کشاورزی، با چالش‌هایی نظیر نوسانات بازار، محدودیت منابع مالی و ضعف زیرساخت‌های پشتیبان مواجه است؛ شرایطی که بر اهمیت تاب‌آوری روان‌شناختی و سطح رفاه ذهنی کارآفرینان در پایداری و موفقیت کسب و کارها تأکید می‌گذارند. این پژوهش با تلفیق دیدگاه‌های روان‌شناسی شخصیت و مطالعات کارآفرینی روستایی، می‌کوشد تا چارچوبی نظری برای درک بهتر پویایی‌های روان‌شناختی در مسیر توانمندسازی کارآفرینان فراهم سازد و همچنین مبنایی تجربی برای طراحی سیاست‌ها، برنامه‌های آموزشی و حمایت‌های فرهنگی-اجتماعی متناسب با شرایط بومی منطقه ارائه دهد.

چارچوب نظری و تدوین فرضیه‌ها

مطالعات اخیر نشان می‌دهند که کارآفرینی می‌تواند به ارضای نیازهای اساسی روان‌شناختی افراد کمک کند و در نتیجه، به کارکرد بهینه و ارتقاء سطح رفاه ذهنی آنان منجر شود (Wiklund et al., 2018; Shir et al., 2019; Karimi & Reisi, 2023b). در این میان، رفاه کارآفرین روستایی می‌تواند نقش کلیدی در توسعه پایدار روستایی ایفا کند. با این‌حال، ادبیات پژوهشی موجود درباره کارآفرینی روستایی عمدتاً بر مزایای اقتصادی مانند ایجاد اشتغال و توسعه منطقه‌ای تمرکز دارند. بنابراین، دانش ما درباره رفاه ذهنی این کارآفرینان بسیار محدود است. با توجه به ناملازمات، محدودیت‌ها و کمبودهایی که کارآفرینان در این جوامع با آنها مواجه‌اند، کسب رفاه از مسیر کارآفرینی می‌تواند معنا و اهمیت بسیار بیشتری داشته باشد. از این‌رو، نباید فرض کرد که صرفاً موفقیت مالی و عملکرد سازمانی به رفاه شخصی منتهی می‌شود. بلکه لازم است ابعاد مختلف رفاه ذهنی کارآفرینان روستایی در طبقات پایین اقتصادی به‌طور مستقیم و جامع ارزیابی گردد.

مطالعاتی که به بررسی پیش‌زمینه‌های رفاه ذهنی کارآفرینان می‌پردازند، به‌طور نظری بر نظریه‌های مبتنی بر منابع در روان‌شناسی اجتماعی استوار هستند. درحالی‌که مدل‌های متعددی در این حوزه وجود دارند، این مدل‌ها به‌طور کلی بر نقش حیاتی منابع اجتماعی و روان‌شناختی در حفظ سطح بالای رفاه ذهنی در مواجهه با فشارهای کاری تأکید دارند. در این پژوهش، از نظریه حفاظت از منابع^۱ (Hobfoll, 2001) و دیدگاه منبع-محور^۲ (Barney, 1991) استفاده می‌شود تا نحوه تأثیر ویژگی‌های شخصیتی و تاب‌آوری بر

³ Valuable, rare, inimitable, and non-substitutable

¹ Conservation of Resources - COR

² Resource-Based View - RBV

al., 2018). در این راستا، پژوهشگران توجه روزافزونی به نقش منابع روان‌شناختی کارآفرینان در موفقیت حرفه‌ای آنان نشان داده‌اند (Frese & Gielnik, 2014). یکی از مهم‌ترین این منابع، تاب‌آوری روان‌شناختی است که به‌عنوان توانایی برای سازگاری مثبت با وجود ناملايمات تعريف می‌شود (Sutcliffe & Vogus, 2003). تاب‌آوری به کارآفرین کمک می‌کند تا در برابر استرس مقاومت کند، از شکست‌ها بازبایی شود و در مسیر اهداف بلندمدت خود پایدار بماند. از این رو، تاب‌آوری به‌عنوان یک سازوکار کلیدی در حفظ کارایی کارآفرینان در محیط‌های پرتلاطم شناخته می‌شود (Shepherd et al., 2020). برای کارآفرینان در مناطق روستایی، تاب‌آوری نه تنها یک مزیت، بلکه در بسیاری موارد یک ضرورت اجتناب‌ناپذیر است (Bagheri et al., 2024).

تاب‌آوری کارآفرینانه را می‌توان به‌عنوان توانایی یک کارآفرین برای توسعه و حفظ نگرش و قابلیت‌های انطباق‌پذیر در مواجهه با چالش‌های مرتبط با رشد و بقاء کسب و کار جدید تعريف کرد (Ayalá & Manzano, 2014; Pathak et al., 2023). همچنین، این مفهوم به ظرفیت کارآفرین در پاسخ‌گویی مؤثر به تغییرات پیش‌بینی‌نشده و مخرب در مسیر فعالیت‌های اقتصادی اشاره دارد (Amah & Eshegheri, 2017). بنا بر این، تاب‌آوری کارآفرینانه را می‌توان به‌عنوان یک ابزار ذهنی در نظر گرفت که به کارآفرین کمک می‌کند ذهن، جسم و روح خود را در طول مسیرهای دشوار و پرچالش کسب و کار حفظ کند و یکپارچه نگه دارد (Isichei et al., 2024).

ویژگی‌های شخصیتی

یکی از جامع‌ترین و معتبرترین الگوها در خصوص شخصیت که قابلیت کاربرد در کشورهای مختلف را دارد، الگوی پنج عامل بزرگ شخصیت است (Goldberg, 1990). براساس این دیدگاه، این پنج عامل به‌صورت جمعی اصلی‌ترین ابعاد تفاوت‌های فردی میان انسان‌ها را از نظر ویژگی‌های شخصیتی توصیف می‌کنند؛ یعنی الگوهای خاص و نسبتاً پایدار افکار، احساسات و رفتارها. این ویژگی‌ها به‌عنوان گرایش‌های اساسی، پایدار و منشأ گرفته از صفات درونی افراد در نظر گرفته می‌شوند که اثری، دارای پایه‌های ژنتیکی و زیستی هستند و در موقعیت‌های مختلف و در طول زمان نسبتاً ثابت باقی می‌مانند (McCrae & Costa, 1996; Goldberg, 1993). سبیرت (Zhao & Seibert, 2006) بیان می‌کنند که این الگو به‌خاطر این که چارچوبی معتبر و پایا برای اندازه‌گیری ویژگی‌های شخصیت فراهم می‌آورد، برای مطالعات کارآفرینی بسیار مناسب است. ویژگی‌های پنج‌گانه شخصیت پنج بعد کلی از ویژگی‌های شخصیتی را توصیف می‌کنند (Goldberg, 1990): گشودگی به تجربه^۱ (شامل حساسیت به زیبایی‌شناسی، قدردانی از تجربیات جدید و خلاقیت)، باوجدان بودن^۲ (نمایانگر نظم‌گرایی، مسئولیت‌پذیری و توانایی در تعویق پاداش)، برون‌گرایی^۳ (شامل هیجانات مثبت، تعاملات اجتماعی و سطح بالای انرژی)، توافق‌پذیری^۴ (ویژگی‌هایی چون مهربانی،

Kumar et al., 2025). در بسیاری از حوزه‌های علمی، از جمله اقتصاد، رفاه ذهنی به‌عنوان شاخصی برای ارزیابی شرایط زندگی و کیفیت آن به‌کار می‌رود و می‌تواند تفاوت‌های موجود در رضایت از زندگی و سطح رفاه را مشخص کند. در اصل، رفاه ذهنی نشان‌دهنده برداشت فرد از کیفیت زندگی خود و ارزیابی کلی او از آن است (Diener, 1984). به عبارت دیگر، رفاه ذهنی همان مفهومی است که عموم مردم از "شادکامی" یا "خوشبختی" در ذهن دارند و به نحوه‌ای اشاره دارد که افراد زندگی خود را از منظر مثبت یا منفی ارزیابی و تجربه می‌کنند. براساس دیدگاه راث و هارتر (Rath & Harter, 2010)، تمام جنبه‌های معنادار در زندگی و تفکر انسان در وضعیت رفاه او منعکس می‌شوند.

براساس تعریف پذیرفته شده در ادبیات علمی، رفاه ذهنی سه مؤلفه اصلی دارد (Diener, 1984): عاطفه مثبت (وجود هیجانات و احساسات خوشایند)، عاطفه منفی پایین (نبود یا کاهش احساسات منفی) و ارزیابی شناختی از زندگی (رضایت از زندگی). از این منظر، سطح بالای رفاه ذهنی نشان‌دهنده ترکیبی از رضایت زیاد از زندگی، تجربه مکرر هیجانات مثبت و تجربه نادر هیجانات منفی است (Diener et al., 2000). در این مطالعه، تمرکز بر مؤلفه سوم یعنی رضایت از زندگی است که به‌عنوان متغیر وابسته در سنجش رفاه ذهنی در نظر گرفته شده است. طبق مدل ارزیابانه رفاه (Kahneman & Krueger, 2006)، افراد بهترین قاضی برای ارزیابی زندگی خود هستند، زیرا قادرند تجارب مختلف را در طول زمان وزن‌دهی کنند و قضاوت کلی درباره کیفیت زندگی داشته باشند.

تاب‌آوری کارآفرینانه

پیگیری فعالیت‌های کارآفرینانه ذاتاً با چالش‌های فراوانی همراه است و کارآفرینان ناگزیر با عدم قطعیت، پیچیدگی و ناپایداری بالا در مسیر شغلی خود روبه‌رو هستند (Hartmann et al., 2022; Chadwick & Raver, 2020). کارآفرینان و به‌ویژه کارآفرینان روستایی اغلب با ناکامی‌ها و دشواری‌هایی مانند مشکلات مالی، محدود بودن بازار فروش، ضعف در اطلاعات تخصصی مرتبط با کسب و کار، فقدان دانش برنامه‌ریزی، اطلاعات ناکافی در زمینه سرمایه‌گذاری، نبود پروژه‌های حمایتی و ناآشنایی با مفاهیم کارآفرینی مواجه هستند، به‌همراه برخی مشکلات محیطی از جمله محیط کسب و کار نامناسب، خشکسالی و کاهش توان جسمی و روانی که بر فعالیت‌های کارآفرینانه روستاییان تأثیر منفی می‌گذارند (Badzaban et al., 2022; Karimi et al., 2022). این فشارها در شرایط بحران‌های بیرونی، نظیر همه‌گیری کووید-۱۹، شدت بیشتری پیدا می‌کنند و توانایی کارآفرینان را برای راه‌اندازی، اداره و توسعه‌ی کسب و کارها به چالش می‌کشند (Shepherd, 2020). از این رو، شناخت این که کارآفرینان چگونه در برابر ناملايمات تاب می‌آورند و مسیر موفقیت را ادامه می‌دهند، برای ارتقای سلامت روانی و موفقیت پایدار آن‌ها از اهمیت بالایی برخوردار است (Newman et

³ Extraversion

⁴ Agreeableness

¹ Openness to Experience

² Conscientiousness

همدلی و روحیه همکاری) و روان‌رنجوری^۱ که معکوس ثبات هیجانی است (مرتبط با اضطراب، نوسانات خلقی و حساسیت به فشار روانی). در مجموع، این پنج بعد شخصیتی، نمایی جامع از تفاوت‌های فردی ارائه می‌دهند که بر انگیزش، رفتار و تنظیم هیجانات تأثیر گذارند.

در پژوهش حاضر به تبعیت از رهیافت شخص-محور مگناسان (Magnusson, 1998) که شخص را به‌عنوان یک کل مدنظر قرار می‌دهد و همچنین با پیروی از تحقیقات گذشته (Branca et al., 2025; Haddoud et al., 2022)، به‌جای بررسی جداگانه هر ویژگی، مدل پنج‌عاملی شخصیت به‌عنوان یک ساختار ترکیبی در نظر گرفته شده است؛ رویکردی که امکان درک کل‌نگر از نقش شخصیت به‌عنوان یک منبع روان‌شناختی در بسترهای کارآفرینی را فراهم می‌سازد. ویلیامز و شپرد (Williams & Shepherd, 2016) بر این باورند که ویژگی‌های شخصیتی بیشتر به‌صورت ترکیبی عمل می‌کنند تا به‌صورت مجزا. این رویکرد یکپارچه، بر این فرض استوار است که ویژگی‌های شخصیتی می‌توانند به‌صورت هم‌افزا با یکدیگر تعامل داشته باشند و در نتیجه، نحوه ادراک، واکنش و بازایی کارآفرینان در مواجهه با ناملایمات را تحت تأثیر قرار دهند (Bleidorn & Denissen, 2015) و این امر به‌ویژه برای کارآفرینانی که در محیط‌های روستایی و با منابع محدود فعالیت می‌کنند، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

ویژگی‌های شخصیتی و تاب‌آوری کارآفرینانه

ویژگی‌های شخصیتی، از جمله پیش‌زمینه‌های روان‌شناختی حیاتی برای نحوه پاسخ‌دهی افراد به چالش‌ها و مدیریت ناملایمات به‌شمار می‌روند. در ادبیات کارآفرینی، شخصیت به‌طور فزاینده‌ای به‌عنوان یکی از عوامل کلیدی در تعیین تاب‌آوری کارآفرینانه شناخته شده است. در میان کارآفرینان روستایی، ویژگی‌های شخصیتی نه‌تنها بر تصمیم‌گیری‌های روزمره تأثیر دارند، بلکه نقش تعیین‌کننده‌ای در استحکام روانی موردنیاز برای عبور از محیط‌های ساختاری دشوار ایفا می‌کنند. این افراد اغلب با محدودیت دسترسی به سرمایه و کمبودهای منابع روبه‌رو هستند. در چنین شرایطی، تاب‌آوری کارآفرینانه به یک منبع شخصی حیاتی تبدیل می‌شود، منبعی که تا حد زیادی توسط تعامل بین ابعاد مختلف شخصیت شکل می‌گیرد.

تعامل بین ویژگی‌های شخصیتی و تاب‌آوری کارآفرینانه، زمینه‌ای پربار را برای تحقیقات علمی فراهم کرده است. مطالعات گذشته (Farradina et al., 2019; Schutte & Mberi, 2020) آغاز به رمزگشایی از این موضوع کرده‌اند که چگونه ویژگی‌های ذاتی شخصیت، نقش محوری در شکل‌گیری توانمندی کارآفرین برای مقاومت در برابر ناملایمات و رشد در دل چالش‌ها ایفا می‌کنند. این بدنه‌ی در حال رشد از ادبیات علمی، به پیوند ظریف و درعین‌حال معنادار بین ساختار شخصیتی افراد و تاب‌آوری آن‌ها اشاره دارد و نشان می‌دهد که برخی ویژگی‌های شخصیتی می‌توانند به‌طور خاص، توانایی کارآفرین را در عبور از فضای غیرقابل پیش‌بینی کارآفرینی تقویت کنند. برانکا و همکاران (Branca et al.,

2025) در مطالعه خود با تمرکز بر چارچوب مدل پنج‌عاملی شخصیت، به بررسی ارتباط بین این ویژگی‌ها و تاب‌آوری کارآفرینانه پرداختند. نتایج پژوهش آنان نشان می‌دهند که ویژگی‌های شخصیتی رابطه مثبتی با تاب‌آوری کارآفرینان دارند. بنابراین، فرضیه زیر پیشنهاد می‌شود:

فرضیه ۱: ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینان روستایی با تاب‌آوری کارآفرینانه آن‌ها رابطه مثبت و معنی‌داری دارد.

ویژگی‌های شخصیتی و رفاه ذهنی+

مک‌کرا و کاستا (McCrae & Costa, 1991) بر این باورند که ویژگی‌های شخصیتی نقش مهمی در شکل‌گیری شرایطی دارند که می‌تواند منجر به بهبود یا کاهش رفاه ذهنی افراد شود. برای مثال، افراد باوجدان معمولاً شایستگی و پشتکار بیشتری از خود نشان می‌دهند که این امر به عملکرد بهتر در زندگی شخصی و حرفه‌ای منجر شده و در نهایت، موجب افزایش رفاه روان‌شناختی می‌شود. یافته‌های تجربی نیز این دیدگاه را تأیید کرده‌اند. در همین راستا، فراتحلیل انجام‌شده توسط انگلیم و همکاران (Anglim et al., 2020) میانگین همبستگی بین ویژگی‌های شخصیتی و رفاه ذهنی را ۰/۴۶ گزارش کرده است. به‌طور خاص، نمرات بالا در ابعاد مدل پنج‌عاملی شخصیت، پیش‌بینی‌کننده مثبت رفاه ذهنی هستند (Alphenaar et al., 2025). همچنین، فراتحلیل بوسری و ارب (Busseri & Erb, 2024) نشان داد که این پنج عامل به‌طور مشترک بخش معناداری از واریانس رفاه ذهنی و مؤلفه‌های آن، شامل رضایت از زندگی، عاطفه مثبت و عاطفه منفی را تبیین می‌کنند.

فرضیه ۲: ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینان روستایی با رفاه ذهنی آن‌ها رابطه مثبت و معنی‌داری دارند.

تاب‌آوری کارآفرینانه و رفاه ذهنی

پژوهش‌ها نشان می‌دهند که تاب‌آوری کارآفرینانه، به‌ویژه در میان زنان کارآفرین، نقشی کلیدی در توانمندسازی افراد برای مقابله با ناملایمات و افزایش رفاه ذهنی ایفا می‌کند (Liyanagamage et al., 2024). نیومن و همکاران (Newman et al., 2018) نیز تأکید کرده‌اند که تاب‌آوری با افزایش توانایی سازگاری در شرایط پراسترس، رفاه ذهنی کارآفرینان را ارتقا می‌دهد. به‌طور کلی، تاب‌آوری روان‌شناختی به افراد کمک می‌کند تا پس از تجربه موقعیت‌های دشوار، بهبود یابند و عملکرد مثبت خود را حفظ کنند (Fisher et al., 2022; Hartmann et al., 2019). چاترجی و همکاران (Chatterjee et al., 2022) معتقدند که انطباق مثبت پس از سختی‌ها، امید به موفقیت در آینده را افزایش می‌دهد و رفاه ذهنی را تقویت می‌کند. در همین راستا، هوگل و هارتمن (Hoegl & Hartmann, 2020) بر این نکته تأکید دارند که تاب‌آوری امکان بازسازی ذهنی پس از شکست را فراهم می‌سازد و باعث عبور قوی‌تر از بحران می‌شود. ناتیاال و پاتاک (Nautiyal & Pathak, 2024) نیز نشان داده‌اند که تاب‌آوری روان‌شناختی در تحقق اهداف غیرمالی مانند رفاه ذهنی نقش اساسی دارد. در واقع، تاب‌آوری با تقویت حالت ذهنی و عاطفی مناسب، توانایی کارآفرینان را برای مواجهه با ریسک‌ها و عدم

¹ Neuroticism

به‌دست آوردن، حفظ و محافظت از منابع از جمله منابع روان‌شناختی تلاش می‌کند. هنگام مواجهه با استرس، ویژگی‌های شخصیتی مانند ثبات هیجانی، باوجدان بودن و برون‌گرایی به‌عنوان منابع درونی عمل می‌کنند که رشد تاب‌آوری را تسهیل می‌کنند. تاب‌آوری نیز به‌نوبه خود، به حفظ منابع هیجانی، بازیابی سریع‌تر از شکست‌ها و بازنگری مثبت در مواجهه با چالش‌ها کمک می‌کند، مکانیسم‌هایی که همگی در ارتقای رفاه ذهنی نقش دارند.

هرچند که تاکنون مطالعه‌ای درباره نقش میانجی تاب‌آوری کارآفرینانه در رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و رفاه ذهنی کارآفرینان انجام نشده است اما این نقش در زمینه‌های مختلفی مورد تأیید قرار گرفته است. برای مثال، مطالعه‌ای از نیکولاف و همکاران (Nikolaev et al., 2020) نشان داد که تاب‌آوری نقش میانجی معناداری در رابطه بین خوداشتغالی و رفاه ذهنی ایفا می‌کند. همچنین، مطالعه زوموندا و همکاران (Dzomonda et al., 2025) در بین زنان کارآفرین آفریقای جنوبی بیانگر نقش میانجی تاب‌آوری کارآفرینانه در رابطه بین راهبردهای مقابله‌ای و رفاه ذهنی است.

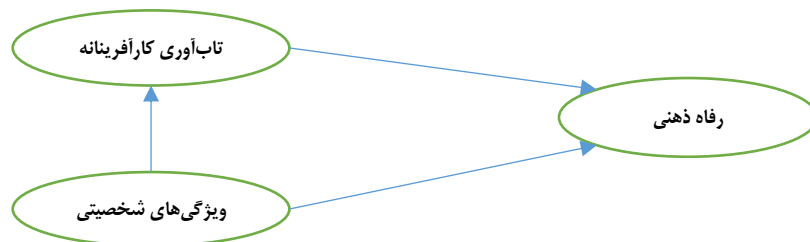
فرضیه ۴: رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و رفاه ذهنی کارآفرینان روستایی توسط تاب‌آوری کارآفرینانه میانجی‌گری می‌شود.

قطعیت‌های ذاتی فرآیند کارآفرینی افزایش می‌دهد. زوموندا و همکاران (Dzomonda et al., 2025) نیز در پژوهشی در بین زنان کارآفرین آفریقای جنوبی، نقش مثبت تاب‌آوری در ارتقای رفاه ذهنی را تأیید کرده‌اند. با توجه به آنچه بیان شد، می‌توان فرضیه زیر را تدوین نمود:

فرضیه ۳: تاب‌آوری کارآفرینانه کارآفرینان روستایی با رفاه ذهنی آن‌ها رابطه مثبت و معنی‌داری دارد.

نقش میانجی تاب‌آوری کارآفرینانه

تا به امروز، اطلاعات اندکی درباره‌ی فرایندی که از طریق آن ویژگی‌های شخصیتی بر رفاه ذهنی کارآفرینان تأثیر می‌گذارند در دسترس است که این موضوع نیاز به بررسی متغیرهای میانجی احتمالی در این رابطه را برجسته می‌سازد. به‌گفته هیر و همکاران (Hair et al., 2021)، «میانجی‌گری زمانی رخ می‌دهد که یک سازه، که به‌عنوان سازه میانجی شناخته می‌شود، میان دو سازه مرتبط دیگر قرار می‌گیرد و در تعامل آن‌ها مداخله می‌کند». در این حالت، تغییر در متغیر مستقل باعث تغییر در متغیر میانجی می‌شود و این تغییر به‌نوبه خود بر متغیر وابسته اثر می‌گذارد. در این مطالعه، از نظریه حفاظت از منابع (Hobfoll, 2001) برای تبیین نقش میانجی تاب‌آوری کارآفرینانه در رابطه میان ویژگی‌های شخصیتی و رفاه ذهنی استفاده می‌شود. براساس این نظریه، افراد برای

شکل ۱- مدل مفهومی پژوهش
Figure 1. The conceptual research model

مطابق با این قانون، در این پژوهش اندازه نمونه باید حداقل ۵۰ باشد.

در آبان و آذر ۱۴۰۳، در مجموع ۱۲۰ پرسش‌نامه در بین صاحبان کسب و کار روستایی توزیع و در نهایت ۱۰۷ پرسش‌نامه تکمیل و جمع‌آوری شد (نرخ پاسخ ۸۹ درصد). شرکت‌کنندگان به‌صورت داوطلبانه پرسش‌نامه را در محل کار خود تکمیل کردند. در یک نامه پوششی که پیوست هر پرسش‌نامه شده بود، هدف پژوهش و نحوه پر کردن پرسش‌نامه توضیح داده شد و به آن‌ها تضمین داده شد که پاسخ‌ها کاملاً محرمانه خواهد بود. با حذف پرسش‌نامه‌های ناقص، در نهایت ۱۰۰ پرسش‌نامه مبنای تجزیه و تحلیل‌های آماری قرار گرفتند. مطالعه با اندازه نمونه‌های کوچک در تحقیقات کارآفرینی رایج است (Cardon & Kirk, 2015; Karimi & Reisi, 2023; Karimi et al., 2022).

پرسش‌نامه‌های مورد استفاده در این پژوهش به‌لحاظ تکرار در تحقیقات متعدد داخلی و خارجی از روایی و پایایی لازم برخوردار هستند و جزء پرسش‌نامه‌های استاندارد محسوب

روش پژوهش

این پژوهش از لحاظ هدف از نوع کاربردی و از نظر شیوه گردآوری داده‌ها از نوع پیمایشی است. این پیمایش با استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس غیراحتمالی انجام شد. دلیل انتخاب چنین روش پیمایشی این است که این رویکرد به‌طور گسترده در مطالعات کارآفرینی و همچنین زمانی که تعداد و چارچوب جامعه آماری مشخص نیست و استفاده از نمونه‌گیری تصادفی مستقل که نماینده کل جمعیت است غیرممکن است، مورد استفاده قرار گرفته است (Karimi & Reisi, 2023c). با توجه به موجود نبودن آمار دقیق از تعداد کارآفرینان و صاحبان کسب و کارهای روستایی در شهرستان، برای تعیین اندازه نمونه آماری در PLS-SEM پیشنهاد شده است که تعداد نمونه بایستی حداقل ده برابر بیشترین تعداد مسیرهای هدایت شده به یک سازه باشد (Barclay et al., 1995). بیشترین تعداد گویه که برای سنجش یک سازه در این پژوهش استفاده شده، پنج گویه هستند که برای سنجش رفاه ذهنی استفاده شده‌اند.

می‌شوند. در این پژوهش، از روایی ظاهری (مراجعه به اساتید و خبرگان) استفاده و برای پایایی نیز از ضریب آلفای کرونباخ استفاده گردید. برای سنجش رفاه ذهنی کارآفرینان، از مقیاس پنج‌گویه‌ای رضایت از زندگی (SWLS)^۱ که توسط دیتر و همکاران (Diener *et al.*, 1985) طراحی شده است، استفاده شد (جدول ۱). این مقیاس یکی از ابزارهای معتبر و پرکاربرد در حوزه روان‌شناسی مثبت‌گراست و به ارزیابی درک کلی افراد از میزان رضایت خود از زندگی می‌پردازد (Newman *et al.*, 2018). با توجه به این‌که رفاه ذهنی شاخصی گسترده و وسیع است (Binder, 2014) و فراتر از دیدگاه‌های مادی یا سلامت‌محور می‌رود، این مطالعه بر بررسی رفاه ذهنی کارآفرینان در قالب رضایت از زندگی تمرکز دارد. رضایت از زندگی، رایج‌ترین و معتبرترین مفهوم برای سنجش رفاه ذهنی به‌شمار می‌رود (Pavot & Diener, 2008; Gashi *et al.*, 2024).

تاب‌آوری کارآفرین به‌معنای توانایی او در غلبه بر شرایط دشوار کسب و کار است (Tedeschi & Calhoun, 2004). در این مطالعه، این متغیر با استفاده از مقیاس کوتاه مقابله‌ای تاب‌آورانه^۲ که توسط سینکلر و والستون (Sinclair & Wallston, 2004) توسعه یافته است، اندازه‌گیری شد (جدول ۱). این مقیاس شامل چهار گویه است و به‌طور خاص برای سنجش میزان تمایل و توانایی افراد در مقابله مؤثر با موقعیت‌های استرس‌زا به‌کار می‌رود و در مطالعات روان‌شناختی و کارآفرینی از روایی بالایی برخوردار است (Branca *et al.*, 2025). ویژگی‌های شخصیتی با استفاده از مقیاس ده گویه‌ای شخصیت^۳ (TIPI) که توسط گسلینگ و همکاران (Gosling

۲۰۰۳) پیشنهاد شده، اندازه‌گیری شدند. این ابزار شامل پنج بعد اصلی شخصیت است: برون‌گرایی، توافق‌پذیری، باوجدان بودن، ثبات هیجانی و گشودگی به تجربه. هریک از این پنج بعد با استفاده از یک عبارت کلیدی از طریق جمله‌ی مشترک "من خودم را این‌گونه می‌بینم که:" سنجیده شد و پاسخ‌ها در مقیاس لیکرت پنج درجه‌ای از ۱ (کاملاً مخالفم) تا ۵ (کاملاً موافقم) طبقه‌بندی گردیدند. این ابزار، نسخه‌ای کوتاه و معتبر برای سنجش ابعاد مدل پنج‌عاملی شخصیت در مطالعات روان‌شناسی و علوم رفتاری است (جدول ۱).

برای تحلیل داده‌ها و آزمون مدل پژوهش از مدل‌یابی معادلات ساختاری استفاده شد. برای این‌منظور، از نرم‌افزار SmartPLS (Version 4.0) استفاده شد. با توجه به پیچیدگی مدل، ماهیت پیش‌بینی محور تحقیق و همچنین اندازه نمونه کوچک، استفاده از این تکنیک مناسب به‌نظر می‌رسد (Hair *et al.*, 2021). در گام نخست روایی و پایایی متغیرها آزمون شدند و سپس تحلیل مدل ساختاری انجام شد.

با توجه به اینکه داده‌های این مطالعه از طریق پرسش‌نامه و از یک منبع منفرد جمع‌آوری شدند، انجام آزمون سوگیری روش مشترک ضروری بود. به‌همین منظور، از آزمون عامل منفرد هارمن^۴ استفاده شد تا وجود سوگیری روش مشترک از نظر آماری بررسی شود (Podsakoff *et al.*, 2023). بر اساس نتایج به‌دست‌آمده، هیچ عاملی بیش از نیمی از واریانس کل را تبیین نکرد که نشان‌دهنده عدم وجود خطر معنادار سوگیری روش مشترک در داده‌های پژوهش است.

جدول ۱- مقیاس‌های سنجش متغیرهای مورد مطالعه

Table 1. Measurement Scales of the Studied Variables

منبع (References)	گویه‌ها (Items)	متغیرهای پژوهش (Study variables)
Diener <i>et al.</i> , 1985	زندگی من در اکثر موارد به آرمان‌هایم نزدیک بوده است. In most ways, my life is close to my ideal. شرایط زندگی من عالی است. The conditions of my life are excellent. از زندگی‌ام راضی هستم. I am satisfied with my life. تا کنون هر آنچه را که در زندگی می‌خواستم به‌دست آوردم. So far, I have gotten the important things I want in life. اگر می‌توانستم زندگی دوباره داشته باشم تقریباً هیچ چیز را تغییر نمی‌دادم. If I could live my life over, I would change almost nothing.	رفاه ذهنی Subjective well-being
Sinclair & wallston 2004	سعی می‌کنم برای جبران ضررهایی که در زندگی متحمل می‌شوم، راهمایی پیدا کنم. I look for creative ways to alter difficult situations. معتقدم که سر و کار داشتن با مشکلات و موقعیت‌های دشوار، باعث رشد و قوی‌تر شدن من می‌شود. Regardless of what happens to me, I believe I can control my reaction to it. من به‌دنبال راههای خلاقانه‌ای برای حل مشکلات و تغییر و اصلاح موقعیت‌های دشوار هستم. I believe I can grow in positive ways by dealing with difficult situations هر چه برای من اتفاق بیافتد، معتقدم که می‌توانم عکس‌العمل و واکنش خود را کنترل کنم. I actively look for ways to replace the losses I encounter in life.	تاب‌آوری Resilience
Gosling <i>et al.</i> , 2003	برون‌گرا، پرشور و علاقه مند Extraverted, enthusiastic. تودار و کم حرف Reserved, quiet. خونسرد، با ثبات هیجانی Calm, emotionally stable. مضطرب، کم طاقت و زودرنج Anxious, easily upset. پذیرا نسبت به تجارب جدید و پیچیده (Open to new experiences, complex) سنتی، بدون خلاقیت (Conventional, uncreative). دلسوز، با محبت و خون گرم (Sympathetic, warm) خرده‌گیر، اهل بحث و بگو مگو (Critical, quarrelsome). قابل اعتماد، خویشتن دار و منضبط (Dependable, self-disciplined). بی نظم و بی‌دقت (Disorganized, careless).	ویژگی‌های شخصیتی Personality Traits

³ Ten-Item Personality Inventory⁴ Harman's single-factor test¹ Satisfaction with Life Scale² Brief Resilient Coping Scale

نتایج و بحث

یافته‌های حاصل از پژوهش نشان می‌دهند که ۶۰ درصد از صاحبان کسب و کار روستایی، مرد و ۴۰ درصد زن هستند. میانگین سنی پاسخگویان ۳۹/۷۵ سال است. ۶۴ درصد این جمعیت متأهل و ۳۶ درصد مجرد هستند. ۵۱ درصد کارآفرینان دارای تحصیلات دانشگاهی و بیشترین ساعت کاری آن‌ها بین ۱۰ تا ۱۵ ساعت است. اکثر این افراد تجربه‌ی کارآفرینی نداشتند. همچنین نتایج نشان دادند که اکثر کارآفرینان، کمتر از ۵ نفر کارگر دارند. کمترین و بیشترین سابقه کاری این افراد به ترتیب ۱ سال و ۵۵ سال هستند، البته به‌طور میانگین سابقه کار صاحبان کسب و کار ۱۱ سال است. ۵۳ درصد این افراد تا به حال در کارگاه‌های کارآفرینی شرکت نکرده‌اند اما ۴۷ درصد آن‌ها تجربه شرکت در این کارگاه‌ها را داشته‌اند. از میان این کسب و کارها ۴۴ درصد نوع کسب و کارشان تولیدی، ۴۵ درصد خدماتی، ۴ درصد مالی/ بیمه و ۷ درصد سایر موارد بودند. با توجه به نتایج، ۲۴ درصد از کارآفرینان از کار خود راضی بودند و اگر مجبور به انتخاب دوباره شغل باشند، باز همین کسب و کار را انتخاب می‌کردند. ۶۴ درصد در انتخاب دوباره کسب و

کار خودشان تردید داشتند و ۱۲ درصد قطعاً این کار را دوباره انتخاب نمی‌کردند. همچنین، در مورد توصیه کسب و کار خود به دوستانشان ۲۳ درصد موافق با توصیه کار خود به دوستان بودند، ۶۶ درصد آن‌ها شک داشتند و ۱۱ درصد مخالف توصیه کار خود به دوستانشان بودند.

ارزیابی مدل اندازه‌گیری

برای ارزیابی پایایی سازه‌ها، ضریب آلفا کرونباخ و پایایی ترکیبی بررسی شدند. نتایج جدول ۲ نشان می‌دهند که ضرایب آلفا کرونباخ و پایایی ترکیبی همه سازه‌های مدل پژوهش بالاتر از سطح قابل قبول ۰/۷ هستند (Hair et al., 2021). برای ارزیابی روایی همگرایی سازه‌ها، میانگین واریانس استخراج شده (AVE) بررسی شد. در این پژوهش، ارزش‌های AVE نزدیک یا بالاتر از سطح قابل قبول ۰/۵ بودند. برای بررسی روایی واگرا، از رهیافت HTMT استفاده شد (Henseler et al., 2015). براساس نتایج (جدول ۲)، همه ارزش‌های HTMT زیر ارزش مورد قبول ۰/۸۵ بودند. این نشانگر روایی واگرا مقیاس‌های پژوهش می‌باشد (Kline, 2015).

جدول ۲- نتایج ارزیابی مدل‌های اندازه‌گیری و ساختاری

Table 2. Assessment results of the measurement and structural models

مدل ساختاری		مدل اندازه‌گیری					سازه	
Structural model		Measurement model						
R ²	Q ²	HTMT			AVE	CR	α	
		3	2	1				
-	-			-	0.41	0.78	0.75	۱- ویژگی‌های شخصیتی
								1- Personality traits
0.29	0.36			0.69	0.76	0.91	0.90	۲- تاب‌آوری کارآفرینانه
								2- Entrepreneurial resilience
0.27	0.46	-	0.65	0.73	0.67	0.90	0.87	۳- رفاه ذهنی
								3- Subjective well-being

Note: α : Cronbach's alpha; AVE: average variance extracted; CR: composite reliability; Q²: predictive relevance; R²: coefficient of determination

دادند که ویژگی‌های شخصیتی رابطه معنی‌داری با تاب‌آوری کارآفرینانه داشت ($\beta=0/۶۰$; $p<0/۰۱$). همچنین، ویژگی‌های شخصیتی رابطه مستقیم معنی‌داری با رفاه ذهنی دارد ($\beta=0/۰۱$; $p<0/۰۱$). بر اساس یافته‌ها، تاب‌آوری کارآفرینانه هم رابطه مستقیم معنی‌داری با رفاه ذهنی کارآفرین دارد. بنا بر این، فرضیه‌های ۱، ۲ و ۳ تأیید می‌شوند.

برای آزمون فرضیه‌های میانجی، از دستورالعمل‌های اجرای تحلیل میانجی با استفاده از PLS توسط نیتزل و همکاران (Nitzl et al., 2016) پیروی شد. برای آزمون فرضیه‌های میانجی، از دستورالعمل‌های اجرای تحلیل میانجی با استفاده از روش حداقل مربعات جزئی (PLS) مطابق با راهنمای نیتزل و همکاران (Nitzl et al., 2016) پیروی شد. مطابق با نیتزل و همکاران (Nitzl et al., 2016)، آزمون اثر غیرمستقیم ($a \times b$) اطلاعات لازم برای بررسی نقش میانجی را فراهم می‌آورد و این آزمون باید با استفاده از روش بوت‌استرپ انجام شود تا معناداری مسیر میانجی مشخص شود. در صورتی که اثر غیرمستقیم معنادار باشد، می‌توان نتیجه گرفت که متغیر میانجی نقش واسطه‌ای ایفا می‌کند، حتی اگر اثر مستقیم بین متغیر مستقل و وابسته نیز باقی بماند. آزمون معنی‌داری اثر غیرمستقیم نشان داد که رابطه غیرمستقیم بین ویژگی‌های شخصیتی و رفاه ذهنی از طریق تاب‌آوری کارآفرینانه

ارزیابی مدل ساختاری

پس از تأیید پایایی و روایی مدل اندازه‌گیری، مدل ساختاری ارزیابی شد. پیش از ارزیابی مدل ساختاری، برازش مدل به‌وسیله ارزیابی SRMR سنجیده شد (Henseler et al., 2016). بنا بر نتایج PLS، ارزش SRMR ۰/۰۹ است، که از حد آستانه ۰/۱۰ کمتر است. بنابراین، برازش کلی مدل ساختاری تأیید می‌شود (Hair et al., 2021).

در گام بعدی، ضریب تعیین سازه‌های درون‌زا (تاب‌آوری کارآفرینانه و رفاه ذهنی) بررسی شد. در تحقیقات علوم رفتاری، بنابر نظر کوهن (Cohen, 1988) ارزش‌های R^2 ۰/۶۰، ۰/۳۳ و ۰/۱۹ به ترتیب قوی، متوسط و ضعیف در نظر گرفته می‌شوند. ارزش R^2 تاب‌آوری کارآفرینانه و رفاه ذهنی به ترتیب ۰/۳۶ و ۰/۴۶ بود که نشانگر سطح متوسط توان پیش‌بینی‌کننده است. به علاوه، نتایج آزمون استون-گیسر ثابت می‌کند که مدل تناسب پیش‌بینی‌کنندگی مناسبی دارد زیرا مقادیر Q^2 در همه‌ی متغیرهای پنهان بزرگتر از صفر است (Cohen et al., 2013). برای ارزیابی مدل ساختاری، روش بوت‌استرپینگ با ۵۰۰۰ نمونه مجدد اجرا شد (Hair et al., 2019). نتایج آزمون فرضیه‌ها از جمله اندازه‌های اثر در جدول ۳ ارائه شده‌اند. ارزش‌های ۰/۳۵، ۰/۱۵ و ۰/۰۲ به ترتیب به‌عنوان بزرگ، متوسط و کوچک فرض می‌شوند (Cohen, 1988). نتایج نشان

H4 حمایت می‌شود. با توجه به معنی‌دار بودن رابطه مستقیم ویژگی‌های شخصیتی و رفاه ذهنی، تاب‌آوری کارآفرینانه رابطه بین آن‌ها را به‌صورت جزئی میانجی‌گری می‌کند.

($\beta = 0.22$, $CI = [0.08, 0.37]$) به دلیل عدم حضور صفر در فواصل اطمینان ارباب تصحیح شده، معنی‌دار بود. بنا بر این، تاب‌آوری کارآفرینانه رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و رفاه ذهنی کارآفرینان روستایی را میانجی‌گری می‌کند و در نتیجه

جدول ۳- اثرات مستقیم، غیرمستقیم و کلی

Table 3. Direct, indirect and total effects

مسیر Path	ضریب مسیر (β) Path coefficient (β)	t value	فاصله اطمینان CI confidence interval	f ^۲	نتیجه آزمون Test result
اثرات مستقیم Direct effects					
ویژگی‌های شخصیتی Personality traits	← تاب‌آوری کارآفرینانه Resilience	9.52	(0.43-0.70)	0.56	فرضیه ۱ تایید می‌شود H1 is supported
ویژگی‌های شخصیتی Personality traits	← رفاه ذهنی Well-being	3.77	(0.17-0.59)	0.19	فرضیه ۲ تایید می‌شود H2 is supported
تاب‌آوری کارآفرینانه Resilience	← رفاه ذهنی Well-being	3.68	(0.13-0.57)	0.15	فرضیه ۳ تایید می‌شود H3 is supported
اثرات غیرمستقیم Indirect effects					
ویژگی‌های شخصیتی Personality traits → تاب‌آوری Resilience	← رفاه ذهنی Well-being	2.86	(0.08-0.37)		فرضیه ۴ تایید می‌شود H4 is supported.
اثرات کلی Total effects	← رفاه ذهنی Well-being	9.87	(0.46-0.71)		

$p < 0.01$

(Haddoud *et al.*, 2022) هستند که تأثیر مثبت ویژگی‌های شخصیتی را بر تاب‌آوری تأیید کرده‌اند. همچنین، نتایج این مطالعه با نتایج مطالعات زوموندا و همکاران (Dzomonda *et al.*, 2025) و نوتیال و پاتاک (Nautiyal & Pathak, 2024) همخوانی دارند مبنی بر این که تاب‌آوری کارآفرینانه، پیش‌بینی‌کننده مثبت رفاه ذهنی در میان کارآفرینان است.

از مهم‌ترین یافته‌های پژوهش حاضر، تأیید نقش میانجی تاب‌آوری کارآفرینانه در رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و رفاه ذهنی کارآفرینان روستایی است. این نتیجه نشان می‌دهد که تأثیر ویژگی‌هایی چون باوجدان بودن، ثبات هیجانی و برون‌گرایی، از طریق افزایش تاب‌آوری روان‌شناختی، به رفاه ذهنی بالاتر منجر می‌شود. به عبارت دیگر، تاب‌آوری کارآفرینانه به عنوان یک ساز و کار روان‌شناختی، نقش انتقال‌دهنده‌ای ایفا می‌کند که مسیر تأثیر صفات شخصیتی بر بهزیستی را تسهیل می‌کند. این یافته با پژوهش‌های پیشین (Chatterjee *et al.*, 2025; Dzomonda *et al.*, 2022) هم‌راستا است که تاب‌آوری را نه تنها یک متغیر مستقل، بلکه حلقه واسط میان منابع درونی و پیامدهای ذهنی و عملکردی در محیط‌های کارآفرینانه می‌دانند. در واقع، افراد با ویژگی‌های شخصیتی مثبت‌تر، ظرفیت بالاتری برای مواجهه با چالش‌ها دارند، اما آنچه این ظرفیت را به سطحی از رفاه تبدیل می‌کند، توانایی استفاده مؤثر از این منابع شخصیتی در قالب تاب‌آوری است.

از منظر نظری نیز این نقش واسطه‌ای، فهم ما را از چگونگی عمل منابع روان‌شناختی در بافت‌های کارآفرینانه تعمیق می‌بخشد و مدل‌های علی را در مسیر توسعه رفاه ذهنی بر پایه شخصیت، دقیق‌تر می‌سازد. همچنین، این یافته‌ها بر ضرورت طراحی مداخلاتی تأکید دارند که نه فقط بر پرورش ویژگی‌های شخصیتی، بلکه بر تبدیل این ویژگی‌ها به منابع عملی و تاب‌آور در مسیر کارآفرینی تمرکز دارند.

پژوهش حاضر، با بهره‌گیری از نظریه حفاظت از منابع و همچنین توسعه نظریه منبع‌محور، سهمی مهم در گسترش

در سال‌های اخیر، علاقه‌مندی فزاینده‌ای به موضوع تاب‌آوری کارآفرینانه و رفاه کارآفرینان در ادبیات کارآفرینی مشاهده می‌شود (Haase & Eberl, 2019; Nikolaev *et al.*, 2024; Karimi & Reisi, 2023b). بحران‌هایی همچون همه‌گیری کووید-۱۹، فشارهای بی‌سابقه‌ای بر کارآفرینان در سطح جهانی وارد کرده‌اند و اهمیت تاب‌آوری روان‌شناختی را به عنوان یک مؤلفه کلیدی در بقا و تطابق با محیط متغیر برجسته ساخته‌اند (Kuckertz *et al.*, 2020). در چنین شرایطی، تاب‌آوری نه تنها عامل بقا، بلکه یکی از ارکان پویایی و نوآوری در محیط‌های کارآفرینانه تلقی می‌شود. پژوهش حاضر نیز در ادامه این جریان علمی، تلاش کرده است با تمرکز بر ویژگی‌های شخصیتی و نقش آن‌ها در شکل‌گیری تاب‌آوری و رفاه ذهنی کارآفرینان روستایی، سهمی در توسعه نظری و کاربردی این حوزه داشته باشد. به‌ویژه، تحلیل حاضر با تکیه بر الگوی پنج عامل بزرگ شخصیت، به تبیین چگونگی تأثیر صفات فردی و ظرفیت‌های شناختی بر پایداری روانی و رفاه کارآفرینان روستایی پرداخته است؛ رویکردی که همسو با گفتمان نوین منابع درونی در نظریه منبع‌محور است.

نتایج تحلیل مدل معادلات ساختاری نشان دادند که تمامی فرضیه‌های پژوهش مورد تأیید قرار گرفتند؛ بدین معنا که ویژگی‌های شخصیتی به‌صورت مستقیم و معنادار بر تاب‌آوری کارآفرینانه و رفاه ذهنی تأثیرگذارند، همچنین تاب‌آوری کارآفرینانه تأثیر مثبتی بر رفاه ذهنی دارد و نقش میانجی جزئی را در رابطه بین شخصیت و رفاه ایفا می‌کند. این یافته‌ها با مطالعات پیشین هم‌راستا هستند؛ برای مثال، پژوهش‌های انگلیم و همکاران (Anglim *et al.*, 2020) و بوسری و همکاران (Busseri & Erb, 2024) نیز تأکید دارند که ویژگی‌های شخصیتی، به‌ویژه باوجدان بودن، ثبات هیجانی و برون‌گرایی، پیش‌بینی‌کننده‌های معنادار رفاه ذهنی هستند. همچنین، یافته‌های حاضر هم‌راستا با تحقیقاتی مانند برانکا و همکاران (Branca *et al.*, 2025) و حدود و همکاران

کارآفرینان را افزایش دهد. همچنین برای سرمایه‌گذاران و نهادهای حمایتی، این نتایج چارچوبی را فراهم می‌کند که بر اساس آن، سرمایه‌گذاری بر روی کارآفرینان با سطح بالاتری از تاب‌آوری و ویژگی‌های شخصیتی مثبت، می‌تواند ریسک شکست را کاهش دهد و بازدهی بلندمدت را تضمین کند.

محدودیت‌های پژوهش و پیشنهادهایی برای پژوهش‌های آتی

همانند تمامی پژوهش‌های علوم اجتماعی، این مطالعه نیز با چندین محدودیت مواجه است که می‌تواند مسیر پژوهش‌های آتی را هموارتر سازد. نخست، پژوهش حاضر به‌صورت مقطعی انجام شده است و بنابراین امکان استنباط روابط علی میان متغیرها وجود ندارد. اگرچه تحلیل مسیر به درک ارتباطات مفهومی کمک می‌کند ولی برای تأیید علیت، مطالعات آتی می‌توانند از طراحی‌های طولی یا آزمایشی استفاده کنند. دوم، تمامی داده‌ها از طریق پرسش‌نامه‌های خودگزارش گردآوری شدند که این امر می‌تواند منجر به بروز سوگیری روش مشترک شود. به‌منظور کاهش این نوع سوگیری، از راهکارهای پیشنهادی پودساکف و همکاران (Podsakoff et al., 2003) استفاده شد؛ از جمله تضمین محرمانه بودن پاسخ‌ها به‌منظور کاهش اضطراب پاسخ‌دهندگان، اجتناب از افشای روابط بین متغیرها، طراحی ساختار پرسش‌نامه به‌گونه‌ای که گویه‌های مربوط به متغیرهای مختلف از نظر محتوایی و چیدمان از یکدیگر تفکیک شوند و بهره‌گیری از مقیاس‌های معتبر با روایی تأیید شده برای افزایش دقت پاسخ‌دهی. با وجود این اقدامات، همچنان لازم است در تفسیر نتایج با احتیاط عمل شود. در همین راستا، پیشنهاد می‌شود که در پژوهش‌های آینده، از روش‌های ترکیبی همچون داده‌های رفتاری، مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته یا مشاهدات میدانی برای افزایش اعتبار و تنوع داده‌ها بهره گرفته شود. تمامی داده‌ها از طریق پرسش‌نامه‌های خودگزارش جمع‌آوری شدند که می‌تواند به بروز سوگیری روش مشترک منجر شود. گرچه با به‌کارگیری راهکارهای پیشنهادی پودساکف و همکاران (Podsakoff et al., 2003) تلاش شده است تا این خطر کاهش یابد، اما همچنان باید در تفسیر نتایج با احتیاط برخورد کرد. استفاده از روش‌های ترکیبی همچون داده‌های رفتاری یا مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته در پژوهش‌های آینده پیشنهاد می‌شود. سوم، داده‌ها از یک نمونه محدود از کارآفرینان روستایی در شهرستان نهاوند گردآوری شده‌اند. این روش، گرچه در تحقیقات کارآفرینی رایج است و می‌تواند داده‌هایی کیفی و غنی فراهم آورد، اما تعمیم‌پذیری نتایج را کاهش می‌دهد. با توجه به تفاوت‌های فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی مناطق مختلف ایران، انجام مطالعات مشابه در سایر استان‌ها و جوامع روستایی توصیه می‌شود. در نهایت، این مطالعه تنها بر نقش ویژگی‌های شخصیتی و تاب‌آوری روان‌شناختی در تبیین رفاه ذهنی تمرکز کرده است. با این حال، سایر عوامل نیز ممکن است در این مسیر تأثیرگذار باشند. برای مثال، حمایت اجتماعی، جو سازمانی، شرایط خانوادگی، یا ناکامی در ارضای نیازها می‌توانند متغیرهای مداخله‌گر یا تعدیل‌گر مهمی باشند. پژوهش‌های آتی می‌توانند این متغیرها را در مدل‌های چندمتغیره وارد کنند تا درک

مرزهای دانشی کارآفرینی روستایی ایفا می‌کند. به‌طور سنتی، نظریه منبع‌محور بیشتر بر منابع داخلی ملموس و ناملموس مانند سرمایه انسانی یا دارایی‌های فیزیکی تأکید دارد، اما یافته‌های این مطالعه نشان می‌دهند که ویژگی‌های فردی در سطح شناختی و شخصیتی نیز می‌توانند به‌عنوان منابع درونی ارزشمند عمل کنند. به‌ویژه، تاب‌آوری کارآفرینانه به‌عنوان منبع روان‌شناختی پویا و غیرقابل جایگزین، می‌تواند مزیت رقابتی پایداری را برای کارآفرینان ایجاد نماید. این مطالعه با گسترش چارچوب منبع‌محور به سطح فردی، نقش ویژگی‌های شخصیتی و تاب‌آوری را به‌عنوان «پیش‌نیازهای درونی» کلیدی برای موفقیت و رفاه ذهنی در بافت‌های ناپایدار برجسته می‌کند. افزون بر این، از دیدگاه نظریه حفاظت از منابع، تاب‌آوری به عنوان مکانیزمی عمل می‌کند که نه‌تنها مانع از تحلیل رفتن منابع فردی در برابر فشارهای محیطی می‌شود، بلکه به بازیابی و حتی رشد روانی فرد نیز کمک می‌کند. از این منظر، تاب‌آوری روان‌شناختی به‌طور هم‌زمان می‌تواند نقش واسطه‌ای و منبع مستقیم برای بهزیستی روانی ایفا کند، و بدین ترتیب به غنای نظری مدل‌های رفاه در بافت‌های کارآفرینی کمک می‌کند.

یافته‌های این پژوهش، پیامدهای عملی مهمی برای توسعه کارآفرینی، به‌ویژه در مناطق روستایی دارند. نخست، نتایج نشان می‌دهند که خودآگاهی کارآفرینان نسبت به ویژگی‌های شخصیتی خود و نحوه تأثیر آن‌ها بر تاب‌آوری و رفاه ذهنی می‌تواند نقش مهمی در پایداری روانی و حرفه‌ای آنان ایفا کنند. بر این اساس، طراحی کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی با محوریت «خودشناسی روان‌شناختی»، «مدیریت هیجانی» و «تقویت تاب‌آوری» می‌تواند به توانمندسازی کارآفرینان در مقابله با ناملایمات محیطی کمک کند. علاوه بر این، تاب‌آوری کارآفرینانه نباید صرفاً به‌عنوان یک صفت ذاتی تلقی شود، بلکه می‌توان آن را از طریق برنامه‌های آموزشی مبتنی بر تجربه، بازاندیشی و تعاملات اجتماعی تقویت کرد. استفاده از روش‌هایی نظیر یادگیری سناریو-محور، شبیه‌سازی بحران‌ها، کارگاه‌های بازتاب فکری و مربی‌گری توسط کارآفرینان باتجربه می‌تواند به ارتقاء تاب‌آوری در کارآفرینان کمک کند (Pittaway & Cope, 2007; Wenger, 2008). برای مثال، مشارکت در موقعیت‌های واقعی یا شبیه‌سازی شده بحران‌ها می‌تواند مهارت‌های مقابله‌ای کارآفرینان را تقویت کند. یادگیری سناریو-محور و تحلیل موارد شکست و بازیابی از آن، از روش‌های مؤثر در این زمینه هستند. همچنین، ارتباط با سایر کارآفرینان، به‌ویژه افراد باتجربه، فرصت‌های یادگیری غیررسمی، حمایت اجتماعی و الگوگیری را فراهم می‌آورد. گروه‌های هم‌یار و انجمن‌های کارآفرینی می‌توانند نقش مهمی در این مسیر ایفا کنند. در نهایت، ایجاد فضاهایی برای بازاندیشی در مورد تجربیات شخصی، چالش‌ها و واکنش‌های هیجانی، موجب افزایش خودآگاهی و پردازش شناختی بهتر نسبت به فشارهای محیطی می‌شود. برای سیاست‌گذاران، یافته‌ها نشان می‌دهند که حمایت‌های روان‌شناختی از کارآفرینان، به اندازه حمایت‌های مالی و نهادی اهمیت دارند. توسعه بسته‌های حمایتی که تاب‌آوری روانی و منابع شخصی را تقویت کند، می‌تواند ضریب موفقیت و رضایت از زندگی

عمیق‌تری از فرآیند شکل‌گیری رفاه ذهنی در میان کارآفرینان حاصل شود.

نتیجه‌گیری کلی

پژوهش حاضر با هدف تبیین روابط بین ویژگی‌های شخصیتی، تاب‌آوری کارآفرینانه و رفاه ذهنی در میان کارآفرینان روستایی شهرستان نهاوند انجام شد. یافته‌ها نشان می‌دهند که ویژگی‌های شخصیتی، هم به صورت مستقیم و هم از طریق تاب‌آوری کارآفرینانه، تأثیر مثبت و معناداری بر رفاه ذهنی دارند. به عبارت دیگر، افرادی که از سطح بالاتری از صفاتی چون باوجدان بودن، ثبات هیجانی، برون‌گرایی و گشودگی به تجربه برخوردارند، نه تنها تاب‌آوری بیشتری در برابر ناملایمات دارند، بلکه در نهایت احساس رضایت بیشتری از زندگی شخصی و حرفه‌ای خود گزارش می‌کنند. این نتایج از یک سو، بر اهمیت منابع درونی در شکل‌گیری و حفظ رفاه ذهنی در شرایط محیطی پرچالش، مانند مناطق روستایی، تأکید دارند

و از سوی دیگر، نقش میانجی‌گرانه‌ی تاب‌آوری روان‌شناختی را در مسیر اثرگذاری ویژگی‌های شخصیتی برجسته می‌کنند. این نکته از منظر نظری قابل توجه است، چراکه نشان می‌دهد رفاه کارآفرینانه نه صرفاً نتیجه موفقیت مالی، بلکه محصول پویای درونی و روان‌شناختی است که در بستر ویژگی‌های فردی و منابع مقابله‌ای شکل می‌گیرد. در بعد کاربردی، این یافته‌ها پیام روشنی برای نهادهای توسعه روستایی، سیاست‌گذاران، مربیان کارآفرینی و حتی خود کارآفرینان دارند. تمرکز صرف بر آموزش مهارت‌های فنی و تأمین منابع مالی، برای موفقیت پایدار کافی نیست. آنچه در کنار این اقدامات ضروری است، سرمایه‌گذاری بر توسعه منابع روان‌شناختی همچون تاب‌آوری، خودآگاهی و شخصیت سالم کارآفرینان است. این سرمایه‌ها می‌توانند در بلندمدت، نه تنها به پایداری کسب و کارها کمک کنند، بلکه سطح سلامت روانی و رضایت از زندگی کارآفرینان را نیز ارتقا دهند.

References

- Alphenaar, L. E., Shiner, R. L., Arana, C. C., & Prinzie, P. (2025). Social Media and Subjective Well-Being: The Moderating Role of Personality Traits. *Journal of Happiness Studies*, 26(4), 61.
- Amah, E., & Eshegheri, F. (2017). Entrepreneurial orientation and resilience of medium scale businesses in Nigeria. *European Journal of Business and Management*, 9(35), 7–12.
- Ayala, J. C., & Manzano, G. (2014). The resilience of the entrepreneur. Influence on the success of the business. A longitudinal analysis. *Journal of Economic Psychology*, 42, 126–135.
- Badzaban, F., Rezaei-Moghaddam, K., & Fatemi, M. (2021). Analysing the individual entrepreneurial resilience of rural women. *Journal of Global Entrepreneurship Research*, 11(1), 241–254.
- Bagheri, A., Javadian, G., Zakeri, P., & Arasti, Z. (2024). Bearing the unbearable: Exploring women entrepreneur's resilience building in times of crises. *Journal of Business Ethics*, 193(3), 715–738.
- Barclay, M. J., & Smith Jr, C. W. (1995). The maturity structure of corporate debt. *the Journal of Finance*, 50(2), 609–631.
- Barney, J. (1991). Firm resources and sustained competitive advantage. *Journal of Management*, 17(1), 99–120.
- Binder, M. (2014). Subjective well-being capabilities: Bridging the gap between the capability approach and subjective well-being research. *Journal of Happiness Studies*, 15, 1197–1217.
- Bleidorn, W., & Denissen, J. J. A. (2015). Virtues in action—the new look of character traits. *British Journal of Psychology*, 106(4), 700–723.
- Branca, E., Intenza, M., & Doni, F. (2025). Startup entrepreneurs' personality traits and resilience: unveiling the interplay of prior experience. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 21(1), 2.
- Busseri, M. A., & Erb, E. M. (2024). The happy personality revisited: Re-examining associations between Big Five personality traits and subjective well-being using meta-analytic structural equation modeling. *Journal of Personality*, 92(4), 968–984.
- Cardon, M. S., & Kirk, C. P. (2015). Entrepreneurial passion as mediator of the self-efficacy to persistence relationship. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 39(5), 1027–1050.
- Chadwick, I. C., & Raver, J. L. (2020). Psychological resilience and its downstream effects for business survival in nascent entrepreneurship. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 44(2), 233–255.
- Chatterjee, I., Shepherd, D. A., & Wincent, J. (2022). Women's entrepreneurship and well-being at the base of the pyramid. *Journal of Business Venturing*, 37(4), 106222.
- Cohen J. (1988). *Statistical Power for the Behavioral Sciences*, 2nd ed. Erlbaum, Hillsdale, NJ.
- Cohen, J. (2013). *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. Routledge.
- Costa, P. T., & McCrae, R. R. (2008). The revised neo personality inventory (neo-pi-r). *The SAGE handbook of personality theory and assessment*, 2(2), 179–198.
- Darvari, S. Z., Jamshidi, O., & Ghorbani Piralidehi, F. (2024). Designing a Sustainable Rural Entrepreneurship Development Model (Case Study: Coastal Villages of Sari and Miandorud Counties). *Journal of Entrepreneurship and Agriculture*, 11(2), 54–73.
- DeYoung, C. G. (2015). Cybernetic big five theory. *Journal of Research in Personality*, 56, 33–58.
- Diener, E. (1984). Subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 95(3), 542.
- Diener, E. (2000). Subjective well-being: The science of happiness and a proposal for a national index. *American Psychologist*, 55(1), 34.

- Diener, E., & Seligman, M. E. (2004). Beyond money: Toward an economy of well-being. *Psychological Science in the Public Interest*, 5(1), 1-31.
- Diener, E., Oishi, S., & Tay, L. (2018). Advances in subjective well-being research. *Nature Human Behaviour*, 2(4), 253-260.
- Dzomonda, O., Neneh, B., & Jaiyeoba, O. (2025). Coping strategies and subjective well-being among women entrepreneurs: The mediating role of psychological resilience. *Development Southern Africa*, 1-21.
- Edwinah, F., & Eshagheri, A. E. (2017). Entrepreneurial orientation and resilience of medium scale businesses in Nigeria. *European Journal of Business and Management*, 9(35), 7-12.
- Anglim, J., Horwood, S., Smillie, L. D., Marrero, R. J., & Wood, J. K. (2020). Predicting psychological and subjective well-being from personality: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 146(4), 279.
- Farradinna, S., Fadhli, T. N., & Azmansyah, D. (2019). Psychological resilience predicted by personality traits, locus of control and self-regulation of young entrepreneurs in Pekanbaru. *Global Journal of Business & Social Science Review*, 7(1), 75-83.
- Fisher, D. M., Ragsdale, J. M., & Fisher, E. C. (2019). The importance of definitional and temporal issues in the study of resilience. *Applied Psychology: An International Review*, 68(4), 583-620.
- Frese, M., & Gielnik, M. M. (2014). The psychology of entrepreneurship. *Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior*, 1(1), 413-438.
- Gashi, A., Krasniqi, B., Ramadani, V., & Berisha, G. (2024). Evaluating the impact of individual and country-level institutional factors on subjective well-being among entrepreneurs. *Journal of Innovation & Knowledge*, 9(2), 100486.
- Goldberg, L. R. (1990). An alternative "description of personality": The Big-Five factor structure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 1216-1229.
- Goldberg, L. R. (1993). The structure of phenotypic personality traits. *American Psychologist*, 48(1), 26.
- Gosling, S. D., Rentfrow, P. J., & Swann, W. B. (2003). A very brief measure of the big-five personality domains. *Journal of Research in Personality*, 37(6), 504-528.
- Haase, A., & Eberl, P. (2019). The challenges of routinizing for building resilient startups. *Journal of Small Business Management*, 57(sup2), 579-597.
- Haddoud, M. Y., Onjewu, A. K. E., Al-Azab, M. R., & Elbaz, A. M. (2022). The psychological drivers of entrepreneurial resilience in the tourism sector. *Journal of Business Research*, 141, 702-712.
- Hair Jr, J. F., Hult, G. T. M., Ringle, C. M., Sarstedt, M., Danks, N. P., & Ray, S. (2021). Partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM) using R: A workbook. *Springer Nature*, 197.
- Hartmann, S., Backmann, J., Newman, A., Brykman, K. M., & Pidduck, R. J. (2022). Psychological resilience of entrepreneurs: A review and agenda for future research. *Journal of Small Business Management*, 60(5), 1041-1079.
- Henseler, J., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2015). A new criterion for assessing discriminant validity in variance-based structural equation modeling. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 43, 115-135.
- Henseler, J., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2016). Testing measurement invariance of composites using partial least squares. *International Marketing Review*, 33(3), 405-431.
- Hobfoll, S. E. (2001). The influence of culture, community, and the nested-self in the stress process: Advancing Conservation of Resources theory. *Applied Psychology: An International Review*, 50(3), 337-370.
- Hoegl, M., & Hartmann, S. (2020). Bouncing back, if not beyond: Challenges for research on resilience. *Asian Business & Management*, 20(4), 456.
- Isichei, E. E., Olabosinde, S. T., & Shaibu, B. (2024). Entrepreneurial Resilience and Business Survival: The Mediating Role of Self-compassion. *The Journal of Entrepreneurship*, 33(1), 7-33. <https://doi.org/10.1177/09713557241233820>
- Kahneman, D., & Krueger, A. B. (2006). Developments in the measurement of subjective well-being. *Journal of Economic Perspectives*, 20(1), 3-24.
- Karimi, S., & Reisi, S. (2022). Exploring the antecedents and outcomes of entrepreneurial well-being: Empirical evidence from Iranian rural entrepreneurs. *Frontiers in Psychology*, doi: 10.3389/fpsyg.2022.858230.
- Karimi, S., & Reisi, S. (2023a). Investigating the Relationship Between Work Burnout and Engagement with Business Performance (Study Case: Rural Entrepreneurs of Nahavand County). *Education and Management of Entrepreneurship*, 1(1), 53-70. doi: 10.22126/eme.2023.2462
- Karimi, S., & Reisi, S. (2023b). Satisfaction of psychological needs and entrepreneurial success: Mediating effects of well-being and work engagement (Case study: Nahavand County, Iran). *Journal of Agricultural Science and Technology*, 25(4), 847-862.
- Karimi, S., & Reisi, S. (2023c). Linking Entrepreneurial Passion to Entrepreneurs' Life Satisfaction: The Mediating Role of Basic Psychological Needs Satisfaction and Work Engagement. *FIIB Business Review*, 23197145231190520.

- Karimi, S., Karimi Rad, S. & Karimi, H. (2022). The Effect of Empowerment and Resilience on the Entrepreneurial Success of Rural Women in Sistan Region. *Iranian Agricultural Extension and Education Journal*, 18(1), 67-86.
- Kline, P. (2015). *A handbook of test construction (psychology revivals): introduction to psychometric design*. Routledge.
- Kuckertz, A., Brändle, L., Gaudig, A., Hinderer, S., Morales Reyes, C. A., Prochotta, A., Steinbrink, K. M., & Berger, E. S. C. (2020). Startups in times of crisis—a rapid response to the COVID-19 pandemic. *Journal of Business Venturing Insights*, 13, e00169.
- Kumar, A., Singh, R., Gupta, R., & Sinha, P. K. (2025). Entrepreneurial competencies influence subjective well-being of subsistence entrepreneurs: Examining the mediating role of business performance. *Journal of Small Business Management*, 63(2), 819-848.
- Liyanagamage, N., Glavas, C., Kodagoda, T., & Schuster, L. (2024). Psychological capital and emotions on “surviving” or “thriving” during uncertainty: Evidence from women entrepreneurs. *Journal of Small Business Management*, 62(5), 2670-2706.
- Lukeš, M., & Zouhar, J. (2024). Struggling financially but feeling good? Exploring the well-being of early-stage entrepreneurs. *Journal of Entrepreneurship in Emerging Economies*, 17(7), 73-96.
- Luthans, F., Avolio, B. J., Avey, J. B., & Norman, S. M. (2007). Positive psychological capital: Measurement and relationship with performance and satisfaction. *Personnel Psychology*, 60(3), 541-572.
- Magnusson, D. (1998). The logic and implications of a person-oriented approach. Sage Publications, Inc. In R. B. Cairns, L. R. Bergman & J. Kagan (Eds.), *Methods and Models for Studying the Individual*, 33–64. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Marshall, D. R., Meek, W. R., Swab, R. G., & Markin, E. (2020). Access to resources and entrepreneurial well-being: A self-efficacy approach. *Journal of Business Research*, 120, 203-212.
- McCrae, R. R., & Costa Jr, P. T. (1991). The NEO Personality Inventory: Using the five-factor model in counseling. *Journal of Counseling & Development*, 69(4), 367-372.
- McCrae, R. R., & Costa, P.T., Jr. (1996). Toward a new generation of personality theories: Theoretical contexts for the five-factor model. In J.S. Wiggins (Ed.), *The Five Factor Model of Personality: Theoretical Perspectives*, 51–87.
- Nautiyal, S., & Pathak, P. (2024). A resilient path to prosperity: Understanding the impact of entrepreneurial resilience on SMEs. *Journal of Global Entrepreneurship Research*, 14(1), 8.
- Newman, A., Mole, K. F., Ucbasaran, D., Subramanian, N., & Lockett, A. (2018). Can your network make you happy? Entrepreneurs' business network utilization and subjective well-being. *British Journal of Management*, 29(4), 613-633.
- Nikolaev, B. N., Lerman, M. P., & Davletshin, M. (2024). From Emotional Rollercoasters to Spock Strategists: A Person-Centric Approach to Unravelling the Coping Profiles of Entrepreneurs for Enhanced Well-being. *Journal of Business and Psychology*, 1-23.
- Nikolaev, B., Boudreaux, C. J., & Wood, M. (2020). Entrepreneurship and subjective well-being: The mediating role of psychological functioning. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 44(3), 557-586.
- Nitzl, C., Roldan, J. L., & Cepeda, G. (2016). Mediation analysis in partial least squares path modeling: Helping researchers discuss more sophisticated models. *Industrial Management & Data Systems*, 116(9), 1849-1864.
- Oshio, A., Taku, K., Hirano, M., & Saeed, G. (2018). Resilience and Big Five personality traits: A meta-analysis. *Personality and Individual Differences*, 127, 54-60.
- Pathak, M. D., Kar, B., Panigrahi, R. R., & Shrivastava, A. K. (2023). Role of entrepreneurial resilience in SMEs to promote marketing and entrepreneurship amid Covid19 challenges. *Journal of Research in Marketing and Entrepreneurship*, 26(1), 44-62.
- Pavot, W., & Diener, E. (2008). The satisfaction with life scale and the emerging construct of life satisfaction. *The Journal of Positive Psychology*, 3(2), 137-152.
- Pittaway, L., & Cope, J. (2007). Entrepreneurship Education: A systematic review of the evidence. *International Small Business Journal: Researching Entrepreneurship*, 25(5), 479–510.
- Podsakoff, P. M., MacKenzie, S. B., Podsakoff, N. P., & Lee, J. Y. (2003). The mismeasure of management and its implications for leadership research. *The Leadership Quarterly*, 14(6), 615–656.
- Rashadi, M. (2023). Identifying the Challenges of Growth and Development of Rural Entrepreneurship in the Villages of Hamadan Province. *Community Development (Rural and Urban)*, 15(2), 319-335.
- Rath, T., & Harter, J. K. (2010). *Wellbeing: The five Essential Elements*. Simon and Schuster.
- Schutte, F., & Mberi, F. (2020). Resilience as survival trait for start-up entrepreneurs. *Academy of Entrepreneurship Journal*, 26(1), 1-15.
- Shepherd, D. A., Parida, V., & Wincent, J. (2021). Entrepreneurship and poverty alleviation: The importance of health and children's education for slum entrepreneurs. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 45(2), 350-385.
- Shepherd, D. A., Saade, F. P., & Wincent, J. (2020). How to circumvent adversity? Refugee-entrepreneurs' resilience in the face of substantial and persistent adversity. *Journal of Business Venturing*, 35(4), 105940.

- Shir, N., Nikolaev, B. N., & Wincent, J. (2019). Entrepreneurship and well-being: The role of psychological autonomy, competence, and relatedness. *Journal of Business Venturing*, 34(5), 105875.
- Sinclair, V. G., & Wallston, K. A. (2004). The development and psychometric evaluation of the Brief Resilient Coping Scale. *Assessment*, 11(1), 94-101.
- Stephan, U., Rauch, A., & Hatak, I. (2023). Happy entrepreneurs? Everywhere? A meta-analysis of entrepreneurship and wellbeing. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 47(2), 553-593.
- Sutcliffe, K.M. and Vogus, T.J. (2003). Organizing for resilience. In Cameron, K.S., Dutton, J.E. and Quinn, R.E. (eds), *Positive Organizational Scholarship: Foundations of a New Discipline*. San Francisco, CA: Berrett-Koehler, 94-110.
- Sutter, C., Bruton, G. D., & Chen, J. (2019). Entrepreneurship as a solution to extreme poverty: A review and future research directions. *Journal of Business Venturing*, 34(1), 197-214.
- Tahmasabi, K., Rezaee, B., & Naderi, N. (2023). Analyzing the factors affecting the entrepreneurship of rural women in Nahavand County. *Journal Space Economy & Rural Development*, 11 (42), 195-212.
- Tedeschi, R. G., & Calhoun, L. G. (2004). Posttraumatic growth: conceptual foundations and empirical evidence. *Psychological Inquiry*, 15(1), 1-18.
- Tugade, M. M., Fredrickson, B. L., & Feldman Barrett, L. (2004). Psychological resilience and positive emotional granularity: Examining the benefits of positive emotions on coping and health. *Journal of Personality*, 72(6), 1161-1190.
- Wach, D., Stephan, U., & Gorgievski, M. (2016). More than money: Developing an integrative multi-factorial measure of entrepreneurial success. *International Small Business Journal*, 34(8), 1098-1121.
- Wenger, E. (1998). Communities of practice: Learning as a social system. *Systems Thinker*, 9(5), 2-3.
- Wiklund, J., Nikolaev, B., Shir, N., Foo, M. D., & Bradley, S. (2019). Entrepreneurship and well-being: Past, present, and future. *Journal of Business Venturing*, 34(4), 579-588.
- Williams, T. A., & Shepherd, D. A. (2016). Building resilience or providing sustenance: Different paths of emergent ventures in the aftermath of the Haiti earthquake. *Academy of Management Journal*, 59(6), 2069-2102.
- Williams, T. A., Gruber, D. A., Sutcliffe, K. M., Shepherd, D. A., & Zhao, E. Y. (2017). Organizational response to adversity: Fusing crisis management and resilience research streams. *Academy of Management Annals*, 11(2), 733-769.
- Zhao, H., & Seibert, S. E. (2006). The big five personality dimensions and entrepreneurial status: A meta-analytical review. *Journal of Applied Psychology*, 91(2), 259-271.